

Ana Kontor * Kaja Plado

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

VI klassile
1. osa

Ana Kontor

Kaja Plado

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

VI KLASSILE

1. OSA

Minu nimi on

.....

Õpin

.....

2014

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine

Ana Kontor, Kaja Plado **Eesti keele tööraamat VI klassile. 1. osa**

Tööraamat vastab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppele.

Retsenseerinud *Karl Karlep, Kaja Pastarus*

Toimetanud *Tiina Helekivi*

Küljendanud *Kristi Helekivi*

Kaane kujundanud *Eve Kurm*

Tehniliselt toimetanud *Andero Kurm*

Illustratsioonid: *kirjastus Studium*

Fotod: *Wikimedia Commons*

Raamatu väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine” kaudu.

Programmi viib ellu SA Innove.

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.

Autoriõigus: SA Innove, autorid, 2014

ISBN 978-9949-524-82-2 (kogu teos)

ISBN 978-9949-524-83-9 (kogu teos: pdf)

ISBN 978-9949-524-84-6 (I osa)

ISBN 978-9949-524-85-3 (I osa: pdf)

ISBN 978-9949-524-86-0 (II osa)

ISBN 978-9949-524-87-7 (II osa: pdf)

ISBN 978-9949-524-88-4 (III osa)

ISBN 978-9949-524-89-1 (III osa: pdf)

ISBN 978-9949-524-90-7 (IV osa)

ISBN 978-9949-524-91-4 (IV osa: pdf)

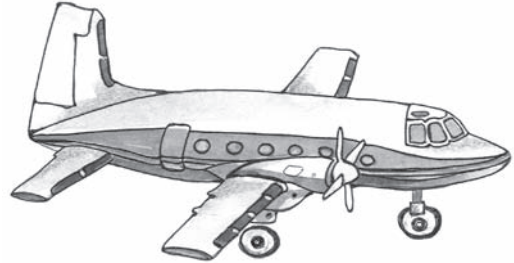
Trükiettevalmistus:
Kirjastus Studium
Riia 15b, 51010 Tartu
Tel 7343 735
www.studium.ee

Trükk: OÜ Greif
Lohkva, Luunja vald
Tartumaa 62207

HÄÄLIKUD JA TÄHED

Meenuta varem õpitut.

1. Nimeta, mis on pildil kujutatud.

- Häälda (ütle) sõna.
- Hääli sõna.
- Nimeta sõnas olevad häälikud õiges järjekorras.
- Mitu häälikut on sõnas?
- Kirjuta see sõna:
- Loe, mis sõna sa kirjutasid.
- Nimeta sõnas ühekordsed tähed.
- Nimeta kahekordsed ehk topelttähed.
- Kirjuta selle sõna kahekordsed tähed:
- Kirjuta selle sõna ühekordsed tähed:

Hääldatud sõna koosneb häälikutest.

Häälikuid me kuuleme ja hääldame.

Kirjutatud või trükitud sõna koosneb tähtedest.

Tähti me näeme, kirjutame.

Tähtedest kirjutatud sõnu me loeme.

Igale häälikule vastab ühe- või kahekordne täht.

Igale tähele vastab häälik.

Enamasti koosnevad sõnad **ühekordsetest** tähtedest.

Näiteks:

mesilane – 8 häälikut, 8 ühekordset tähte.

mutid – 5 häälikut, 5 ühekordset tähte.

leivad – 6 häälikut, 6 ühekordset tähte.

Mõnikord kasutame kahekordset ehk topelttähte.

Näiteks:

muusika – 6 häälikut, 5 ühekordset tähte ja üks (häälik *u*) **kahekordne** ehk **topelttäht** (*uu*).

2. A. Vaata pilti. Nimeta. Hääli sõnad.

Mitu häälikut on sõnas? Täida lüngad.

..... häälikut

..... häälikut

B. Kirjuta sõnad.

.....

.....

Mitu tähte on sõnas?

..... ühekordset

..... kahekordset tähte

..... ühekordset

..... kahekordset tähte

Eesti keeles jagunevad häälikud täishäälikuteks ja kaashäälikuteks.

Täishäälikud ja vastavad tähed on: a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü.

Täishäälikuid hääldame sõnas lühidalt, pikalt või ülipikalt.

kiri, kiiruga, kiirus

Kirjas märgime täishäälikuid ühe- ja kahekordselt.

kaselehed, kreedid, peegel

Kaashäälikud jagunevad

suluta kaashäälikuteks: l, m, n, r, s, v, h, j ja

sulghäälikuteks: p (b), t (d), k (g).

Kaashäälikuid hääldame sõnas lühidalt, pikalt või ülipikalt.

Kirjas märgime suluta kaashäälikuid ühe- ja kahekordselt:

kamin, kammmin, kammisin.

Sulghäälikuid märgime

- ühekordselt nõrga või tugeva tähega: *sibulad, loputab*
- kahekordselt tugeva tähega: *kloppisid*

Tähed **g, b, d** kirjutatakse alati **ühekordselt**.

KAS ON MEELES?

Täishäälikuid märgitakse skeemil **punasega**,
suluta kaashäälikuid sinisega ja
sulghäälikuid rohelisega.

3. Loe laused. Kirjuta täishäälikud üle punasega.

1. Sinu ümber on palju esemeid. 2. Toas on mööbel.
3. Laual asuvad õppetarbed. 4. Kapis on riided.
5. Köögis on toidunõud. 6. Keldris on juurviljad ja kartulid. 7. Väljas näed kivirahnusid, liivateri, puid ja põõsaid.

Kokku on täishäälikut, neist topelttähtedega kirjutatud on

4. Loe laused. Kirjuta suluta kaashäälikud üle sinisega.

1. Inimene hingab pidevalt õhku.
2. Oma eluks vajab ta vett.
3. Inimene sööb mitmesuguseid toiduaineid.
4. Eluks vajaliku toidu saab ta enamasti loodusest.
5. Inimese ülesanne on loodust hoida.
6. Inimene valmistab mitmesuguseid esemeid.
7. Selleks kasutab ta kivimeid ja muid loodusvarasid.

Kokku on suluta kaashäälikut, neist topelttähtedega kirjutatud on

5. Loe laused. Kirjuta sulghäälikud üle rohelisega.

1. Inimene õpib järjest enam loodust tundma.
2. Väga tähtis on looduse vaatlemine. 3. Loodust tundes saab inimene seda paremini kasutada.
4. Õhku, vett ja mulda tuleb hoida saastumise eest.
5. Maavarasid, metsa ja teisi loodusvarasid ei tohi raisata.

Kokku on sulghäälikut. Topelttähtedega kirjutatud on, nõrku tähti on, ühekordseid tugevaid tähti on

6. A. Loe laused. Jooni täishäälikud punase, sulghäälikud rohelise ja suluta kaashäälikud sinise värviga.

Mis lind ei ehita pesa?

1. Kõik linnud ei ehita enesele ise pesa. 2. Mõned linnud munevad oma munad võõraste lindude pesadesse. 3. Üks selline lind on kägu. 4. Ta poetab oma muna kellegi pessa. 5. Pärast koorumist viskab noor kägu teised linnupojad pesast välja.

B. Kirjuta harjutusest välja sõnad, mis koosnevad:

1) kahest täishäälikust ja ühest suluta kaashäälikust

.....

2) neljast täishäälikust ja kolmest suluta kaashäälikust

.....

3) kahest täishäälikust ja kahest sulghäälikust

.....

4) kahest täishäälikust, ühest suluta kaashäälikust ja ühest sulghäälikust

.....

5) kahest täishäälikust, kahest suluta kaashäälikust ja kahest sulghäälikust

.....

7. Hääli sõna. Märki kriipsud vastava hääliku värviga.

_____ / _____

Sõnas võivad häälikud esineda **üksik-häälikuna** (ehk liht-häälikuna) või **hääliku-ühendina**.

Kõrvuti asetsevad **erinevad täishäälikud** moodustavad **täishääliku-ühendi**. Täishääliku-ühendit nimetatakse ka **kaksik-täishäälikuks**.

PANE TÄHELE!

Täishääliku-ühendit moodustavad häälikud ja tähed kuuluvad ühte silpi:

koe-rad, lau-la-vad, kõi-gu-ta-vad, lau-seid.

Kolmas täishäälik ühendi kõrval on järgmises silbis.

See ei kuulu ühendisse.

ai-as, lai-u-tab, vai-el-dak-se

8. Jooni kaksiktäishäälikud.

ai, aa, õe, õl, me, ei, au, su, an, rl, oe, sv, äi

9. Loe laused. Märki täishäälikuühendid kaarega.

1. Sa seisad mere ääres ja vaatad merele. 2. Näed, et meri ja taevas puutuvad kauguses kokku. 3. Seda kohta, kus taevas maa- või merepinnaga kokku puutub, nimetatakse silmapiiriks. 4. Koos meie liikumisega liigub kaugemale ka silmapiir.

Kokku on täishäälikuühendit.

Kõrvuti asetsevad erinevad kaashäälikud moodustavad kaashääliku-ühendi:

varvas, külmik, varbad, vallgus, kindad, kõblas,
kapsad, mantel, vanker, kartul, sahtel, kohver, kopter,
kindral, traktorist, taldrikult, korstnatest, kauplusest.

10. A. Jooni kaashääliku-ühendid.

lm, st, ro, ae, mn, rv, tt, lt, kp, po, oe, ng, lg, eg, il,
hm, ih, lj, ja

B. Kirjuta sõnu, milles on järgmised kaashäälikuühendid. Kasuta lugemiku abi.

rts –

ldr –

mps –

nks –

11. A. Loe laused. Märki kaashääliku-ühendid kaarega.

1. Tuntud lastekirjanik Kalju Kangur on kirjutanud raamatu „Timbu-Limbu ja kaval kääbus“. 2. Sealt leiame lugusid kuningast, kuningatütrest ja kuningalossi kummitusest. 3. Kohe alguses on lugu „Timbu-Limbu õukond ja lumemöldrid“. 4. Huvitavad on ka lood noid Sutraputrast ja kavalast tragist kääbusest.

Kokku on kaashääliku-ühendit.

B. Kirjuta harjutusest välja sõnad, milles kaashäälikuühend koosneb

1) ühest suluta kaashäälikust ja ühest sulghäälikust

.....

2) kahest suluta kaashäälikust

.....

C. Neljas sõnas on täishäälikuühend. Leia ja kirjuta need sõnad.

.....

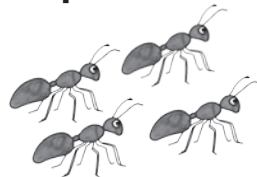
12. A. Värv ruudud: punane, sinine, roheline.

täis-
häälik

suluta
kaas-
häälik

sulg-
häälik

B. Hääli sõnad. Osuta iga hääliku puhul selle värvile.

C. Osuta värvile samaaegselt õpetaja häälimisega.

Enamus, linde, lendab, sügisel, lõunasse.

Ei karda, pakast, talvituma, paiga-linnud.

13. Hääli õpetaja öeldud sõnu iseseisvalt.

1. Hääli aeglaselt ja osuta värvile.

2. Hääli kiiresti ja osuta värvile.

3. Hääli sõna sosinal, iga teine häälik ütle häälega.

4. Hääli vaikselt, iga kolmas häälik ütle häälega.

5. Hääli, iga teine ja kolmas häälik ütle häälega.

6. Hääli, suluta kaashäälikud (täishäälikud, sulghäälikud) ütle häälega.

TÄHESTIK

Iga täht esineb mitmel kujul:

- ▲ suur- ja väiketähena,
- ▲ trüki- ja kirjatähena.

Tähed kindlas järjekorras moodustavad tähestiku.

Eesti tähestikus on 23 tähte:

A, B, D, E, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, V, Õ, Ä, Ö, Ü

A, B, D, E, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, V, Õ, Ä, Ö, Ü

a, b, d, e, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, õ, ä, ö, ü

a, b, d, e, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, õ, ä, ö, ü

1. Kirjuta puuduvad tähed tähestikus.

a, b,, e,, h,,, k, l,, n,,,,, t,,
....., õ,,, ü

Tähestikku on vaja selleks, et reastada sõnu. Nii saame leida kiiresti mõnda sõna sõnastikust või nime nimekirjast.

Sõnad ja nimed on reastatud tähestikulises järjekorras **esimese tähe järgi**.

Et koostada sõnade tähestikulist järjekorda, vaatame sõnades **esimesi** tähti.

2. Tutvu lugemiku sõnastikuga. Otsi sõnu õpetaja juhendamisel.

3. A. Kirjuta tähestikulises järjekorras õppeainete nimetused.

eesti keel, matemaatika, laulmine, kunstiõpetus, tööõpetus, inimeseõpetus, ajalugu

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

B. Järjesta nimed. Selleks kirjuta algul tähed tähestikulises järjekorras numbrite juurde.

Aare, Heldur, Elmar, Daisi, Üllar, Sirje, Boris, Riho, Oskar, Liis, Kuldar, Mirjam, Gunnar, Ivi, Jaan, Tiina, Õie, Niina, Pilvi, Vaike, Urve

1. A Aare	9.	17.
2. B	10.	18.
3.	11.	19.
4.	12.	20.
5.	13.	21.
6.	14.	22.
7.	15.	23.
8.	16.	

Kahe tähega ei alga nimekirjas ükski nimi. Need tähed on ja

Kui kahes või mitmes sõnas on **esimesed tähed samad**, siis jälgime **teisi** tähti: **Aare, Arno; Valli, Vello.**

Kui ka teised tähed sõnades on samad, siis vaatame **kolmandaid** tähti: **Ella, Elmar; Helje Helle** jne.

4. Järjesta tähestikulises järjekorras.

1) Tiina, Teele, Teet, Toomas, Toivo

.....

2) Keilin, Katrin, Kadri, Kaire, Krista

.....

3) Peeter, Priit, Paul, Paavo, Peep

.....

5. Kirjuta tähestikulises järjekorras linnade nimed.

A. Viljandi, Paide, Tartu, Tallinn, Narva, Kohtla-Järve, Kiviõli, Põltsamaa, Jõgeva, Keila, Kärdla

1. 7.

2. 8.

3. 9.

4. 10.

5. 11.

6.

B. Tapa, Rakvere, Pärnu, Haapsalu, Valga, Tõrva, Türi, Elva, Põlva, Võru, Otepää

1.	7.
2.	8.
3.	9.
4.	10.
5.	11.
6.	

6. A. Kirjuta oma klassi õpilaste eesnimed (10 nime).

.....

.....

.....

.....

B. Koosta eesnimede alusel tähestikuline nimestik.

.....

.....

.....

.....

7. A. Kirjuta nende õpetajate ees- ja perekonnanimed, kes sulle tunde annavad.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Koosta õpetajate perekonnanimedest tähestikuline nimestik.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VÕÕRSÕNAD

Me kasutame ka sõnu, mis on üle võetud teistest keeltest.

Vaata sõnade algustähti:

*f*anta, *f*oor, *š*okolaad, *z*oopark, *ž*elee.

Need tähed eesti keele tähestikust puuduvad.

Võõrhäälikud ja võõrtähed esinevad ainult **nimedes** ja **võõrsõnades**.

F – eff **Š** – šaa **Z** – zett (tsett) **Ž** – žee (šee)

1. Kirjuta suured ja väikesed tähed eeskuju järgi.

F f

farm

Feliks

Š š

šaakal

Zz

zoo

želee

Võõrnimede ja võõrkeelsete nimede kirjutamiseks on lisaks tarvis tunda ka **võõrtähti** **C** (tsee), **X** (iks), **Y** (igrek).

2. Jätka eeskuju järgi.

C c

X x

Y y

PANE TÄHELE!

Pane tähele, kus asuvad tähestikus võõrtähed.

Tähestik koos võõrtähtedega:

A, B, **C**, D, E, **F**, G, H, I, J, K, L, M, N,
O, P, R, S, **Š**, **Z**, **Ž**, T, U, V, Õ, Ä, Ö, Ü, **X**, **Y**

3. Loe laused. Jooni võõrtähed.

1. Fanfaarihelid äratasid Fredi üles.
2. Fedja käis fotonäitusel.
3. Õhtul aeti beež auto garaaži.
4. Maša näitas Aafrikas tehtud fotosid.
5. Geograafia ja loodusõpetus on nüüd üks õppeaine.
6. Vannituppa pandi uus duši-kabiin.
7. Zoja peseb alati pead loodusliku šampooniga.

Mille järgi tunneme ära võõrsõnu?

Võõrsõnu tunneme selle järgi, et

- 1) sõnas on *f, š, z, ž* (*foto, šokolaad, zoopark, žurnaal*);
- 2) sõna alguses on *g, b, d* (*gloobus, beebi, diivan*);
- 3) sõnas on pikk või ülipikk täishäälik esimesest silbist kaugemal (*narkootikum, halvaa*).

Mõnes sõnas võib esineda mitu võõrsõna-tunnust (*büroo, fanfaar, bensiin*).

4. Loe ja rühmita võõrsõnad.

gloobus, trikoo, marmelaad, šnitsel, internaat, gaasi-(*küte*),
bussi-(*pilet*), film, füüsika, signaal, gepard, šaakal

Sõna alguses on <i>g, b, d</i>	Sõnas on võõrhäälikud (võõrsõnatähed)	Pikk või ülipikk täishäälik pärast 1. silpi
gloobus	šnitsel	trikoo

5. A. Loe sõnad, jooni võõrsõnad. Mõned sõnad on liitsõnad.

Liitsõnadel vaata mõlemat osa eraldi.

kodumaa, žiletiterad, marmelaad, šampooniga, lõhnaseep, seafarm,
vaagnal, lumetiiger, zootehnikud, serviis, turbasoos, gaasipliit, bassein,
limonaad, vagunisaatja, autogaraaž, päevarežiim, gramm, tikutoos

B. Kirjuta välja võõrsõnad. Ringita võõrsõnade tunnused.

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrolli: 12 võõrsõna.

6. A. Loe sõnad, jooni võõrtähed, jälgi kirjutamist.

film, flööt (*pill*), foto, firma, füüsika, frikadellid, froteerätik, Aafrika, telefon, farm (*tal*u), filter, faasan (*lind*), valgusfoor, forell (*kala*), professor, delfiin, geograafia

B. Kas v või f? Jälgi kirjutamist.

* veebruar, vundament, vabrik, väetis, konverents

* kohv, kahvel, kohver, sahv, vahvel, tuhvel, kühvel

C. Loe laused. Täida lüngad: v või f.

1.ello läksotograa....i juurde värvi....otode järele.

2. Meelisel oli tele....on portellis.

3. Meie ei õpi veelüüsi

4. Onu sõidabeebruaris Aa....rikasse kon....erentsile.

5. Mais hakati ehitama uue karja....armiundamenti.
6. Ostsime poest koh....imasinaleiltreid.
7. Islandil purskavulkaan tegi palju kahju lennu-....irmadele.

Kontrolli tähtede valikut harjutuse A osa abil. Ringita A-osas samad sõnad.

7. A. Loe sõnad, jooni võõrtähed, jälgi kirjutamist.

1. šokolaad, šnitsel, šaakal (*kiskja*), šampoon, tšekk, tšempion (*võitja*), matš (*võistlus*), finiš (*lõpp-punkt*), dušš
2. sink, sprotid, skumbria (*kala*), sardell, signaal, sportlane, silikaat-kivi, suveniir
3. zoo-park, zoologia, zoo-tehnik, Zoja
4. žilett, žurnaal (*ajakiri*), beež, garaaž, päeva-režiim, džemm (*moos*), pidžaama

B. Loe laused. Täida lüngad: s või š.

1. Ema ostis poest suitsu-....ardelle, karbiprotte ja tükiinki.
2. Lõunasöögiks on tänanitsel värsked kartulid.
3. Ants viis taara automaati ja sai t....eki vastu.
4. Pärast võistlusi läksidportlased du....i alla.

C. Kirjuta lünka z või ž.

1. Isa ostis poest pakiiletiteri.
2.urnaalis tutvustati lemmikloomade elu-olu.
3. Kalle pani bee....i pid....aama selga.
4. Uue korteri juurde kuulub suur garaa.... .
5.oja vend õppis maaülikoolisootehnikuks.

Kontrolli tähtede valikut harjutuse A osa abil. Ringita A-osas samad sõnad.

8. Loe laused. Vali lünka sobiv võõrsõna harjutusest 6 või 7.

1. Kaido õppis muusikakoolis mängima.
2. Kinos jookseb huvitav Harry Potterist.
3. Jooksja jõudis kümne sekundiga stardist
4. Merit pesi juukseid kohevust andva
5. Postkontorisse oli tulnud müügile uus ajakiri ehk
6. Õhtul aetakse auto
7. Madis on klassi pildistaja, ta teeb huvitavaid

PANE TÄHELE!

Sõna alguses hääldame *k, p, t* ja *g, b, d* sarnaselt.

Sõna tähendus sõltub aga kirja-pildist.

puss (*nuga*)

kaas (*kate*)

pass (*isikutunnistus*)

tušš (*vedelik kirjutamiseks*)

buss (*sõiduk*)

gaas (*kütteaine*)

bass (*madal meeshäääl*)

dušš (*veepihusti*)

9. Loe laused. Vali õige täht sõna tähenduse järgi: *p - b, t - d, k - g*.

1.uss sõitis vurinal ette ja me ronisime sisse.
2. Kui isa oli kuueteistkümne-aastane, sai taassi.
3. Vanaema tegi koolis ilukirjaušiga.
4. Onu Jaanil on ilusassihäääl, ta laulab meeskooris.
5. Pane potileaas peale!
6. Pärast võimlemistundi on vaja käiauši all.
7. Uutes majades on sageliaasiküte.

Kontrolli: 3 sõna algasid tugeva tähega (*k, p, t*). Loe need laused.

4 sõna algasid nõrga tähega (*g, b, d*). Loe need laused.

10. Loe laused. Täida lüngad.

1. Esitasimeokumendidirektorile.
2.rammatika-tunnis ei ole tavaliselt vajaloobust.
3. Feliksil olieežarett peas.
4.üdrukud pidasidasseinis veesõda.
5.reeneril on täna sinisedressid seljas.
6. Paul tõiuuristangetäieriketti.

Kontrolli: 4 sõna alguses on *k*, *p* või *t*. Jooni need sõnad.

Tuleta meelde võõrsõnade tunnused.

11. A. Leia tabelist 7 võõrsõna (→ 1 sõna; ↓ 6 sõna).

A	Z	E	I	O	U	Õ	D	Ä	Ö
R	O	Ž	S	I	A	U	I	E	O
T	O	U	V	U	T	A	S	L	G
M	P	R	A	E	I	O	T	K	A
N	A	N	U	Ä	B	Õ	S	Ö	R
G	R	A	M	M	A	T	I	K	A
R	K	A	V	I	S	U	P	L	A
U	O	L	U	A	S	E	L	I	Ž
P	U	Ü	A	O	E	A	I	A	Ä
P	E	Õ	E	U	I	U	I	U	Ö
Ö	Ä	J	U	Ü	N	I	N	Õ	U

B. Kirjuta võõrsõnad joonele.

.....

.....

.....

.....

12. Loe laused. Asenda märgitud sõnad võõrsõnadega.

1. Kolmandas klassis käisime **loomaaias** ehk
ekskursioonil.
2. **Keeleõpetuse** ehk tunnis harjutame täna
võõrsõnadega lausete moodustamist.
3. Maretil on kurk haige, ta ei saa minna **ujulasse** ehk
4. **Autokuur** ehk asub hoovinurgas.
5. Õpetaja jaotas lapsed nelja **rühma** ehk
6. Koolis peab iga õpilane täitma kooli **korda** ehk
7. Ostsin endale kaks **ajakirja** ehk

VEAOHTLIKUD HÄÄLIKUD

KAS ON MEELES?

Veaohtlikud häälikud sõnas on:

1) esimene täishäälik ja sellele järgnev suluta kaashäälik

p/ur/avik

r/iis/ikas

k/inn/as

2) kaksiktäishäälik ja sellele järgnev suluta kaashäälik

/õun/ad

k/aev/ur

k/oer/ad

3) esimene täishäälik ja sellele järgnev suluta kaashäälikute ühend

p/ilv/ed

k/irv/es

k/ahv/el

4) esimene täishäälik ja sellele järgnev sulghäälik

s/õd/urid

s/aap/ad

k/upp/el

5) kaksiktäishäälik ja sellele järgnev sulghäälik

p/äik/e

l/uig/ed

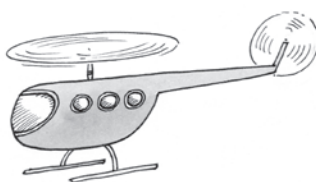

t/aig/en

6) esimene täishäälik ja sellele järgnev kaashäälikuühend

k/urg/id

k/opt/er

k/öbl/as

1. Värvilüüga sõnades veaohliku koha tähed.

PANE TÄHELE!

Pane tähele, kus asub sõnades veaohlik koht.

Veaohlik koht algab alati täishäälikuga või kaksiktäishäälikuga:

- 1) p/ud/er, pr/uut/, pr/eil/i, /Andr/us, Kr/istj/an;
- 2) /öd/e, /ees/el, /öun/ad;
- 3) k/ool/, k/ell/, kr/ae/, v/end/;
- 4) ei, Ain, öis.

Liitsõnades määratakse veaohlik koht mõlemas osas:

k/all/is-k/iv/id, p/äik/ese-pr/uun/id, s/uv/e-r/ööm/ud.

2. Märgi veaohliku koha algus.

1. Kas/ sin/a tead/, kuid/as loom/ad mag/avad?
2. Loom/ad sulg/evad un/e aj/aks en/amasti silm/ad nag/u in/imesedki.
3. Kal/adel silm/a-laug/usid ei/ ol/e, nend/e silm/ad on/ al/ati laht/i.
4. Kal/ad uj/uvad öös/el aegl/aselt ring/i, nii/ nad/ puhk/avad.
5. Linn/ud kük/itavad har/ilikult kõh/uli maa/-pinn/al või/ ist/uvad oks/al.
6. Linn/ud pan/evad mag/amise aj/aks pea/ tiiv/a all/a.

Kontrolli, kas veaohlik koht algab täishäälikuga.

3. Märgi veaohliku koha lõpp.

1. L/innud /armastavad p/uhke-/ajal p/imedust.
2. S/elle-p/ärast t/ulekski t/oa-l/indude p/uur /ööseks t/umeda r/iidega k/inni k/atta.
3. V/ee-l/innud v/iibivad m/agamise /ajal v/ees.
4. P/aljud l/oomad p/eavad p/äeva j/ooksul t/egema m/itu l/ühikest /uinakut.

Kontrolli, kas veaohlikule kohale järgneb täishäälik.

Jooni veaohlikule kohale järgnevad täishäälikud.

4. Märki veahtlik koht.

Kuidas loomad üksteisest aru saavad?

A. 1. Ka loomad kõnelevad omavahel. 2. Igal loomal on oma keel: koerad hauguvad ja hobused hirnuvad. 3. Koer ei mõista hobuse hirnumist. 4. Hobune ei mõista koera haukumist. 5. Loomade kõne pole nii täpne nagu inimesel. 6. Loomad annavad häälistsustega üksteisele märku. 7. Näiteks hoiatavad nad üksteist ohu eest.

B. 1. Täpselt nagu inimestel, on ka metsloomade puhul oluline kehakeel. 2. Kui kass turtsub, vehib sabaga ja turritab karvu, siis ta kardab. 3. Nii tahab kass ennast kaitsta. 4. Kui kass aga nurrub ja nühib selga vastu peremeest, siis ta tahab mängida. 5. Nurrub kass ootab, et keegi teda paitaks.

Kontrolli: 1) kas veahtlik koht algab täishääliku või kaksiktäishäälikuga,
2) kas veahtlikule kohale järgneb täishäälik.

C. Kirjuta A ja B osast välja sõnad, mille veahtlikud häälikud on

1) täishäälik ja suluta kaashäälik

.....
.....
.....
..... (..... sõna)

2) täishäälik ja sulghäälik

.....
.....
.....
..... (..... sõna)

D. Kirjuta välja sõnad, mille veaohlikus kohas on

1) kaksiktäishäälik

.....
..... (17 sõna)

2) kaashäälikuühend

.....
.....
.....
..... (21 sõna)

5. A. Paranda veaohliku koha määramise vead.

Selleks:

- 1) jooni sõna, milles on viga.
- 2) märgi veaohliku koha õiged piirid (jooned) värviliselt.

KAS ON MEELES?

Liitsõnas määratakse veaohliku koha mõlemas osas: *k/loer/a-k/luts/likas*.

Miks on öökull öölind?

1. P/õhj/us o/n/ s/el/les, /et/ t/a/ p/eab/ j/ahti/ öö/se/l.
2. Ö/ös/el t/av/aliselt l/inn/ud ja e/na/mus loo/mi/ m/ag/avad.
3. /Öö/-k/ull/id s/uud/avad s/aaki/ m/är/gata k/a/ p/im/edas.
4. K/uulm/inegi /on/ /öök/ullil v/äg/a h/ea/.
5. Te/ma/ k/õrv/ad k/uu/levad i/se/gi v/äg/a k/au/gelt k/ost/vat
h/iir/e-k/rõb/inat.
6. /Öö/k/ul/li s/ul/estik o/n/ o/lu/liselt k/erg/em /kui/ t/eist/el l/ind/udel.
7. N/ad/ s/uuda/vad h/ääle/tult l/enn/ata.
8. N/ad/ s/uud/avad oo/tam/atult r/ünna/ta /ohvr/iks v/al/itud l/ooma/.

B. Kirjuta välja sõnad, milles oli veaohalik koht õigesti märgitud.

(.... sõna)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C. Kirjuta laused vihikusse, märgi õigesti veaohalikud kohad.

Veaohtlike häälikute õigekiri

Sõnade kirjutamisel tehakse veaohtlikus kohas kõige rohkem vigu. Sellest ka nimetus – VEAOHTLIK KOHT.

6. Loe. Jooni õige.

läks tule varju	–	läks tuule varju
samal ajal	–	sammal ajal
tõmbas tigust tuld	–	tõmbas tikust tuld
hapu tiiger	–	hapu tikker
jättis pooleli	–	jäätis pooleli
tigedal kukel	–	tigedal kukkel

Et harjutada sõnade õigesti kirjutamist, on Sulle abiks **neli tabelit**:

TABEL 1 – sõnade veaohtlik koht on **täishäälik ja suluta kaashäälik**

TABEL 2 – sõnade veaohtlik koht on **täishäälik ja sulghäälik**

TABEL 3 – sõnade veaohtlik koht on **kaksiktäishäälik ja kaashäälik**

TABEL 4 – sõnade veaohtlik koht on **täishäälik ja kaashäälikuühend**

Tabelid leiad lehekülgedelt 86 ja 87.

Iga tabel koosneb skeemidest.

Skeemide alusel saab muuta veaohtlike häälikute pikkust.

Seega on **enne sõna kirjutamist vaja:**

- 1) leida sõnas veaohalik koht (veaohalikud häälikud);
- 2) valida veaohalike häälikute järgi sobiv tabel;
- 3) muuta veaohalike häälikute pikkust tabeli skeemide alusel,
- 4) valida sobiv skeem,
- 5) valida skeemile vastavad ühe- või kahekordsed tähed (sulghäälikute puhul on valikuks ka nõrgad tähed).

TABEL 1. Täishäälik ja suluta kaashäälik veaohalikus kohas

Värvi skeemid.

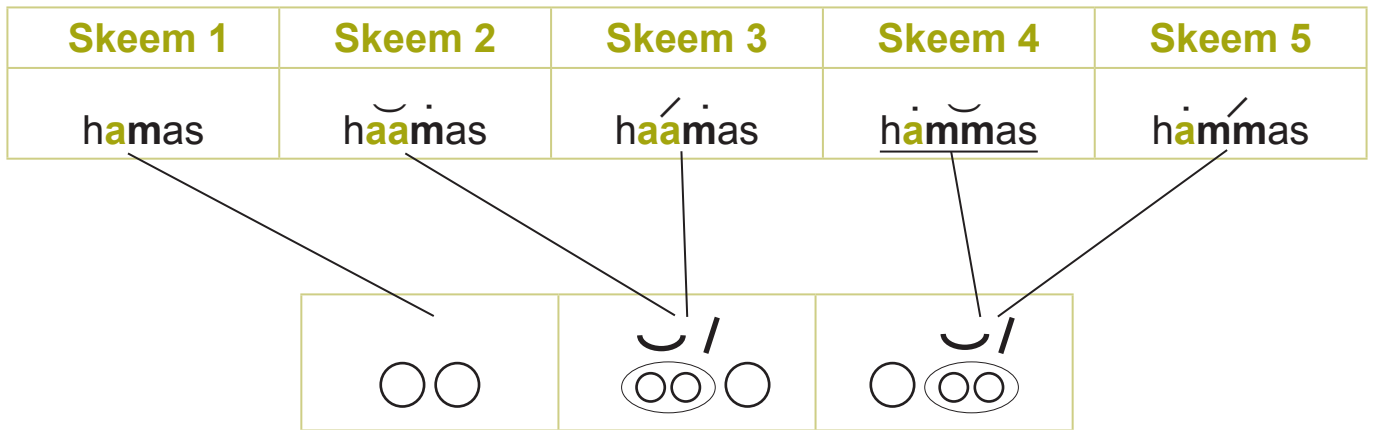
Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4	Skeem 5
○ ○	○ ○ ○	○ ○ ○	○ ○ ○	○ ○ ○
kasik	<u>kaasik</u>	kaasik	kassik	kassik

Ütle sõna. (Mis on pildil kujutatud?)

Sõna on k/as/ik.

1. Veaohalikud häälikud on **a - s**.
2. Sobiv tabel on **tabel 1**.
3. k/as/ik – k/aas/ik – k/aas/ik – k/aass/ik – k/aass/ik.
4. Õige on **skeem 2** (tabelis 1).
5. Sõna kirjutame kaasik.

7. A. Kirjuta sõnad *k/um/us*, *m/as/ikad*, *l/en/ukid* kõikide skeemide järgi.

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4	Skeem 5
kumus				

B. Jooni tähendusega sõnavorm või sõnavormid.

C. Tee kokkuvõtte, täida lüngad tabeli 1 alusel.

1. Lühike täishäälik kirjutatakse-kordse tähega
(..... skeem).
2. Pikk ja ülipikk täishäälik märgitakse kirjas-kordse
tähega (..... ja skeem).
3. Lühike suluta kaashäälik kirjutatakse-kordse tähega
(..... skeem).
4. Pikk ja ülipikk suluta kaashäälik märgitakse kirjas
.....-kordse tähega (..... ja skeem).

8. A. Loe sõnaühendid, muuda ja määra veaohlike häälikute pikkus.

B. Rühmita lüngaga sõnad.

k/or/alik käitumine, j/on/elised vihikud, h/in/alised kasukad, t/as/isid kotte, k/al/asid kaussi, k/ul/asime raadiot, ostsid h/er/ingat, põlved v/al/utavad, head t/ul/emused, k/er/asime lukku

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4	Skeem 5
			korralik	

Kontrolli: igas tulbas on võrdselt sõnu.

C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

D. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

9. Loe laused.

A. Muuda veaohlike häälikute pikkust.

Kirjuta lüngaga sõna kohale õige skeemi number.

Jutuke Jukust

1. J/on/istamise t/un/is m/al/isid kuuenda kl/as/i õpilased

v/es/i-värvidega. 2. Nad j/on/istasid oma pinginaabrit. 3. Juku

/ur/is mõnda aega, mida teised t/ev/ad. 4. Õpetaja k/üs/is: „Miks sina, Juku, oma naabrit ei j/on/ista?“ 5. Juku k/ul/utas üle kl/as/i: „K/al/et ei saa v/es/i-värvidega m/al/ida. 6. Tema j/on/istamiseks oleks vaja /õl/i-värve.“ 7. „Miks just õlivärve?“ /im/estas õpetaja. 8. „S/el/e-p/är/ast, et mul ei ole vesivärve k/as/as,“ ütles Juku.

B. Võrdle numbreid naabriga.

Kui teie skeeminumbrid erinevad, siis hääldage sõna mõlema skeeminumbri järgi.

Otsustage, mis on õige. Parandage viga.

C. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

D. Jooni pika täishäälikuga (skeem 2) ja pika suluta kaashäälikuga (skeem 4) sõnad. Kirjuta sõnad tabelisse.

Skeem 2	Skeem 4

10. A. Loe laused. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

1. Majast lõuna s/un/as on m/än/ik.
2. M/än/ikust idas on h/un/ik kr/us/a.
3. Kr/us/a-h/un/ikust põhjas on v/ar/ikad.
4. V/ar/ikatest kirdes on neli pl/om/i-puud.
5. Pl/om/idest loodes on üks p/en/ar.
6. Peenrast l/än/es on k/ul/er-kupud.
7. K/ul/erkuppudest lõuna s/un/as on l/iv/ane järverand.
8. R/an/ast ida suunda jääb p/õs/as.

-
1. P/õs/ast kirdes on palju p/õl/u-l/il/i.
 2. L/il/edest idas on t/am/ik.
 3. T/am/ikust lõunas on s/ir/eli-p/õs/ad.
 4. S/ir/elitest edelas on k/el/ukesed.
 5. K/el/ukestest kagus on k/ol/ased t/om/atid.
 6. T/om/atitest põhja s/un/as on k/il/ustik.
 7. K/il/ustikust edela s/un/as on /al/ikas.

B. Jooni

mustaga skeemi 4 sõnad,
pruuniga skeemi 5 sõnad ja
kollasega skeemi 2 sõnad.

C. Kirjuta välja skeemide 4, 5 ja 2 järgi kirjutatud sõnad.

Skeem 4:

 (16 sõna)

Skeem 5: (2 sõna)

Skeem 2:

 (12 sõna)

D. Jooni tekstis ülipika täishäälikuga (skeemi 3 järgi kirjutatud) sõnad.

Skeemi 3 järgi on sõna.

E. Mitu lüngaga sõna on vaja kirjutada skeemi 1 järgi? sõna.

F. Tuleta meelde loodusõpetuse tunnis õpitud ilmakaared. Loe tähelepanelikult oma kirjutatud teksti vihikus. Kirjuta sõnad ruudustikku.

MAJA ↓			

Võrdle tulemust naabriga.

Ülipikk täishäälik

ühesilbilise sõna lõpus

11. Loe laused tulpade ja ridade kaupa. Jälgi täishääliku hääldamist märgitud sõnades.

1. Maa on juba külmunud.	1. Ma (mina) ei saa maad kaevata.
2. Mart ei saa kinno minna.	2. Kas sa (sina) lähed kinno?
3. Võta kapist mee -purk!	3. Me (meie) õpime kuuendas klassis.
4. Tee uks lahti!	4. Kas te (teie) teete ukse lahti?
5. Ava oma suu !	5. Kas su (sinu) hambad on terved?
6. Löö see puu pooleks!	6. Ta (tema) tuleb ju ka meiega kaasa.

Märgitud sõnades hääldame täishäälikut **ülipikalt**.

Ülipikk täishäälik ühesilbilises sõnas kirjutatakse tavaliselt **kahekordse tähega** (*see, too, kuu, maa* jne).

PANE TÄHELE!

Sellel reeglil on ka erandid:

mina – ma, sina – sa, tema – ta,

meie – me, teie – te, nemad – nad;

minu – mu, sinu – su;

ja, ju, ka, jo, le, mi, na, so, ra, ti.

12. A. Loe laused.

B. Kirjuta ühe- või kahekordne täht.

C. Põhjenda ühe- või kahekordse tähe valikut.

1. M/a/ on juba külmunud. 2. M/a/ lähen k/a/ lehti riisuma.

3. J/u/ t/a/ ei s/a/ n/i/ ruttu välja tulla. 4. Kas s/a/ ei s/a/ k/a/

m/u/ seletustest aru? 5. J/o/ t/e/ ruttu ära j/a/ t/e/, mida m/a/

palusin. 6. S/a/ t/o/ s/e/ v/ö/ siia! 7. S/u/ s/u/ on moosine.

D. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

Ülipikk suluta kaashäälik ühesilbilise sõna lõpus

13. Loe laused tulpade ja ridade kaupa. Jälgi suluta kaashääliku hääldamist märgitud sõnades.

1. Hall **kass** tuli meile vastu.

1. **Kas** see on sinu kass?

2. Ole nüüd hästi **kuss**!

2. **Kus** ta õpib?

3. Hommikul äratab mind **kell**.

3. **Kel** (kellel) janu, **sel** (sellel)jalad!

4. Kuule, **sell** (semu), ära vassi!

4. **Sel** (sellel) tüdrukul on lohud põskedes.

5. Kes on **miss** Estonia?

5. **Mis** tööd sa teed?

6. Puude alla kerkib **onn**.

6. Kas sul aega **on**?

Märgitud sõnades hääldasid suluta kaashäälikut **ülipikalt**.

Ülipikk suluta kaashäälik (*l, m, n, r, s*) ühesilbilise sõna lõpus kirjutatakse **tavaliselt kahekordse tähega** (*tass, kamm, kull, onn, vurr* jne).

PANE TÄHELE!

Sellel reeglil on ka erandid:

*kas, kus, kes, mis; on; sellel - sel, kellel – kel,
minul – mul, sinul – sul, temal – tal.*

14. A. Loe laused. Kirjuta ühe- või kahekordne täht.

B. Põhjenda ühe- või kahekordse tähe valikut.

1. Ka/s/ see on Miku ka/s/?
2. Televisioonis kantakse üle mi/s/ Estonia valimised.
3. Se// tänaval, ku/s/ ta elab, oli teeremont.
4. Poiste o/n/ o/n/ tihedate põõsaste vahel.
5. Ku/s/ su ke// o/n/?
6. Mi/s/ se// poisil viga o/n/?
7. Ku/s/ see se// on?

C. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

15. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

1. T/än/a /ös/el m/öl/as õues võimas m/ar/u.
2. Vihma k/al/as nagu oa-v/ar/est.
3. V/al/i t/ul/ p/il/utas h/ä/maras t/am/ikus sügislehti.
4. M/än/ikus õõtsutas s/e/ puude latvu siia-s/in/a.
5. Kõik l/in/ud olid pugunud p/es/adesse.
6. H/om/ikuks m/ar/u k/ül/ vaibus, aga m/er/i oli endiselt r/ah/utu.
7. K/al/urid s/el/ise ilmaga m/er/ele m/in/a ei s/a/.

B. Kirjuta lauseid etteütlemise järgi.

TABEL 2. Täishäälik ja sulghäälik veahtlikus kohas

Värvi skeemid.

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A	Skeem 4 B	Skeem 5
○ G ○ B ○ D	○ K ○ P ○ T	○ KK ○ PP ○ TT	○ G ○ B ○ D	○ G ○ B ○ D	○ K ○ P ○ T
sabad	sapad	sappad	saabad	saabad	saapad

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A ja 4 B	Skeem 5
○ G ○ B ○ D	○ K ○ P ○ T	○ KK ○ PP ○ TT	○ G ○ B ○ D	○ K ○ P ○ T
sabad	sapad	sappad	saabad	saapad

16. Jälgi hääldust ja õigekirja.

Vaata pilti. Ütle sõna.

Sõna on s/ap/ad.

1. Veahtlikud häälikud on **a - p**.
2. Sobiv tabel on **tabel 2**.
3. s/ab/ad – s/ap/ad – s/app/ad – s/aab/ad – s/aab/ad – s/aap/ad
4. Õige on **skeem 5** (tabelis 2).
5. Sõna kirjutame saapad.

17. A. Kirjuta sõnad *t/ik/er, l/ot/us, l/ep/asid* kõikide skeemide järgi.
Jooni tähendusega sõnavormid.

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A	Skeem 4 B	Skeem 5
tiger					
		lottus			
					leepasid

B. Leia tähendusega sõnavormile sobiv paariline.

1. on loom.
2. Lamasid ehk
3. Usk soovi täitumisse ehk
4. ehk karusmari.
5. ehk lepapuid.
6. Mägine

18. A. Loe sõnapaarid.

B. Eralda veaohklik koht.

C. Rühmita sõnad skeemide alla.

viibisin looduses, vaatasid paatidesse, ruttasid appi, saabusid reedel, kukkus raagus puudelt, saapa nööp, hakkas praadima, lõppesid ruttu, kaapisid maad, kloppisid tekke, mõõtis treppi, ootas kraadimist

Skeem 4 B	Skeem 3	Skeem 5

D. Loe sõnu tulpade kaupa.

E. Tee kokkuvõtte, täida lüngad.

1. Ülipika sulghääliku kirjutatakse lühikese täishääliku järel
.....-kordse tugeva tähega (skeem
2. Ülipika sulghääliku kirjutatakse ülipika täishääliku järel
.....-kordse tähega (skeem
3. Lühikese sulghääliku kirjutatakse ülipika täishääliku järel
.....-kordse tähega (skeem

19. A. Joonista skeemid tabelisse.

B. Loe sõnapaarid.

C. Muuda sõnades veaohlike häälikute pikkust skeemide alusel.

D. Rühmita lüngaga sõnad.

h/ak/ab tr/ik/ima, l/op/isid palli, paneb r/it/esse, läksid r/it/u, etendused l/õp/esid, kallasid j/õk/e, t/öt/ati usinasti, v/ip/isid l/ot/uses, l/öt/i kinni, suitses l/õk/es, l/uk/ude parandus, oma isa m/ot/i, n/öp/idega s/ap/ad, t/üt/u kärbes, kl/op/is vaipa, l/ak/usid vett, s/ap/uvad homme, magus j/ät/is

Skeem 3	Skeem 5	Skeem 4 B

Kontrolli: igas tulbas on 7 sõna.

E. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

20. A. Joonista skeemid tabelisse.

B. Loe sõnapaarid.

C. Muuda veaohlike häälikute pikkust.

D. Rühmita sõnad.

künklik l/ot/us, mürgised p/ut/ukad, l/ik/uvad tr/ep/idel,
p/ut/uvad koolist, p/ut/uvad k/ok/u, s/ek/avad v/at/amist,
/et/ela suunas, l/õp/etavad t/ek/evuse, n/op/isid k/uk/e-seeni,
s/ak/isid puid, k/ik/uvad k/ik/ega, avar v/at/e-väli

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A	Skeem 4 B	Skeem 5

Kontrolli: igas tulbas on võrdselt sõnu.

E. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

F. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

21. Tee kokkuvõte. Täida lüngad tabel 2 alusel.

1. Lühikese täishääliku järel kirjutatakse lühikese sulghääliku
.....-kordse nõrga tähega (skeem

2. Lühikese täishääliku järel kirjutatakse pika sulghääliku
.....-kordse tähega (skeem

3. Lühikese täishääliku järel kirjutatakse ülipika sulghääliku
.....-kordse tähega (skeem
4. Pika täishääliku järel kirjutatakse lühikese sulghääliku
.....-kordse tähega (skeem
5. Ülipika täishääliku järel kirjutatakse lühikese sulghääliku
.....-kordse tähega (skeem
6. Ülipika täishääliku järel kirjutatakse ülipika sulghääliku
.....-kordse tähega (skeem

22. Loe laused.

A. Muuda veaohlike häälikute pikkust, kirjuta lüngaga sõna kohale õige skeemi number.

Kuidas saavad nahkhiired pilkases pimeduses saaki püüda?

1. Nahkhiired ei pea oma s/ak/i tingimata n/äk/ema.
2. Nad s/ut/avad s/et/a t/ap/ada ka pilkases pimeduses.
3. Loomad t/ek/itavad heli, m/it/a inimese kõrv ei kuule.
4. Heli alusel s/ap/ nahkhiir aru, kus on mõni s /it/ikas või p/ut/ukas.
5. Ta tunneb ka s/et/a, kas tema s/ak/ l/ik/ub või m/it/e.
6. Kas sa s/ut/ad s/et/a kõike endale /et/e kujutada?

B. Võrdle numbreid naabriga.

Erinevuse korral kontrolli skeemi valikut võrdleva häälduse abil.

C. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

D. Jooni skeemide 1, 4 A ja 5 sõnad.

E. Kirjuta välja skeemide 2, 3 ja 4 B järgi kirjutatud sõnad.

Skeem 2: (3 sõna)

Skeem 3: (2 sõna)

Skeem 4 B: (1 sõna)

23. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

Enne kirjutamist:

1. Muuda
2. Vali
3. Kirjuta skeemi number lüngaga sõna kohale.

1. Tuhandeid aastaid t/ak/asi elasid inimesed l/ak/eda taeva all.
2. M/äk/edes ja kaljudes oli palju k/op/aid.
3. Inimesed h/ak/asid k/op/astes elama.
4. Välimuselt olid k/op/a-inimesed n/üt/is-aegse inimese m/ot/i.
5. K/op/ad p/ak/usid inimestele varju tuule ja vihma eest.
6. K/op/a-inimesed t/ek/id k/op/astesse l/ök/ed.
7. Nad k/ok/unesid l/ök/e ümber sooja k/ät/e.
8. Nii t/ek/is neil võimalus m/uk/avamalt elada.

B. Kirjuta välja

- skeemi 2 sõnad – sõna.

.....
.....

- skeemi 3 sõnad – sõna.

.....

- skeemi 4 A sõnad – sõna.

.....

- skeemi 4 B sõnad – sõna.

.....

- skeemi 5 sõnad – sõna.

.....

.....

- skeemi 1 sõnad – sõna.

.....

Ühele skeemile ei vasta tekstis ühtegi sõna. See on skeem

24. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

Juku ennustused

1. Kas sa tahad teada s/at/a, kellega su sõbrad saavad t/ut/avaks?
2. Tee tr/at/ist või p/ap/erist viis sõrmust.
3. Üks olgu suur-s/uk/une „kuldsõrmus“, teine metallsõrmus, kolmas ristiga sõrmus, neljas lillega sõrmus ja viies maopeaga sõrmus.

4. N/üt/ vajad sa kr/up/e ja kile-k/ot/i, mis ei paista l/äp/i.
5. Puista kr/up/id kilek/ot/i sisse.
6. Pane ka oma sõrmused sellesse k/ot/i ja r/ap/uta kõik s/ek/amini.
7. N/üt/ panevad sõbrad korda-m/öt/a oma vasaku käe k/ot/i.
8. Igaüks v/õt/ab sealt välja ühe sõrmuse.
9. Kes saab kuldsõrmuse, see võib s/at/a t/ut/avaks pankuriga.
10. Kes saab metallist sõrmuse, see tutvub roki-t/at/iga.
11. Ristiga sõrmus ennustab s/et/a, et võib s/at/a t/ut/avaks uue /õp/etajaga.
12. Lillega sõrmus tähendab, et oled /et/ev inimene.
13. Maopeaga sõrmus ennustab /ak/a võluriks olemist.

Mida sina sellisest ennustusest arvad?

B. Joonista skeemid. Rühmita lüngaga sõnad.

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A	Skeem 4 B	Skeem 5

- C.** Võrdle tulemust naabriga.
Erinevuse korral kontrolli (muuda, vali skeem).
- D.** Jooni valesti kirjutatud sõnad.
- E.** Jooni valesti rühmitatud sõnad.
- F.** Põhjenda, mille tõttu viga võis tekkida.

25. A. Loe laused. Enne kirjutamist reasta lüngaga sõnade skeemide numbrid. Kirjuta õigesti lüngaga sõnad.

Näiteks:

Kõik mõistatused on sinule t/ut/avatest l/ot/us-nähtustest.
skeem 3, 4 B: tuttavatest loodus-nähtustest

Mõistata.

1. P/õt/er jookseb üle põllu, jalad maha ei p/ut/u?

.....

2. M/it/ut karva viiruline, kena lint ja tr/ip/uline?

.....

3. Haavleid täis on k/ok/u maa, k/üt/i pole kusagil?

.....

4. M/it/a ei s/ut/a k/ek/i k/ot/iga tarre tuua?

.....

5. T/et/a palutakse, t/et/a /ot/atakse, /ak/a kui ta tuleb,
siis p/ak/etakse peitu?

.....

6. Meres laineharjal h/üp/an, p/at/e k/uk/erpalli l/ük/an,
puidki metsas murrann maha, /ik/a teen, m/it/a tahan,
l/up/a kellelki ei küsi, paigal kunagi ei püsi?

.....

.....

Vastused segamini: vikerkaar, rahe, vihm, valgus, tuul, tuul.

B. Kontrolliks liida skeemide numbrid. Kas said samad vastused?

Näiteks: $3 + 4 = 7$

1. lause – + = 6

2. lause – + = 6

3. lause – + = 4

4. lause – + + + = 11

5. lause – + + + + = 8

6. lause – + + + + + + = 18

C. Kirjuta välja sõnad.

Skeem 1:

..... (9 sõna)

Skeem 2: (3 sõna)

Skeem 3:
..... (5 sõna)
Skeem 4 A: (3 sõna)
Skeem 4 B: (2 sõna)
Skeem 5: (2 sõna)

D. Jooni harjutuses sõnad, mille skeemi määramisel eksisid.

Millest tekkis viga?

E. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

F. Jooni lüngaga sõnad. Kontrolli veel kord harjutuse C osa põhjal õigekirja.

26. A. Loe laused. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

Enne kirjutamist reasta lausete kaupa skeemide numbrid.

Naljalugu

1. Vanasti oli h/op/is teist-s/uk/une elu.
2. Siis p/ut/usid vee-k/ok/ud ja künkad.
3. Ühel päeval s/ap/us k/ok/u looma- ja linnupere koosolekule.
4. Otsustati aru p/it/ada, kuidas suurt j/ok/i-janu kustutada.
5. L/ep/iti k/ok/u, et h/ak/atakse üheskoos j/õk/e kaevama.
6. Töö-t/ek/ijaid s/ap/us palju ja töö /et/enes kiiresti.

7. Sihi-ajajaks pandi kõige n/op/edam jooksja – jänes.
8. Jänes oli /ak/a l/ik/a /ut/is-himulik ja v/at/as /ig/a käänu pealt t/ak/asi.
9. See-t/õt/u sai jõe säng kõver.

B. Võrdle naabriga. Erinevuse korral kontrolli võrdleva häälduse abil.

1. lause – 5 + =
2. lause – 4 + =
3. lause – + =
4. lause – + =
5. lause – + 3 + + =
6. lause – + + = 6
7. lause – 1
8. lause – + + 4 + + 1 + =
9. lause –

27. Loe laused. Paranda vead.

Selleks

1. Loe lause, nagu on kirjutatud. Ütle õige lause.
2. Leia ja jooni valesti kirjutatud sõnad.
3. Muuda sõnu. Vali õige skeem.
4. Kirjuta kogu lause õigesti.

1. Sünnib sükisel, sureb kevadel?

.....

2. Hopu tallis, saba taevas?

.....

3. Magusam kui mesi, tuugevam kui lõvi?

.....

4. Noorik nudab nurga taka?

.....

5. Tatt läheb laaka, liha-vagen pea peal?

.....

6. Kes vipab häid inimesi sapaga lähemale,
kurjad peletab käraga kaugemale?

.....

.....

7. Pigad kõrvad, sapatups, hüütab iga hips ja hops?

.....

.....

Vastused: jänes, koer, kukk, tuul, uni, tuli ahjus ja suits, jää.

TABEL 3. Kaksiktäishäälik ja kaashäälik veaohtlikus kohas

Kaksiktäishäälikud:

ae, ai, ao, au, ea, ei, eo, oe, ou, ui, õu, õe, äi, äe jne.

KAS ON MEELES?

Kaksiktäishäälikud kuuluvad alati ühte silpi (*koe-rad, äi-u-tab*).

28. A. Loe sõnad. Märki kaksiktäishäälikud kaarega.

kõikidele, võidukaid, saidad, hoian, laulavad, Priiduga,
Maidule, praegu, loodavad, jõuavad, oad, vaatame,
nõuavad, lauad, aiast, maiad, kuulavad, hoiavad,
äestamine, käimine, Maiele, loodavaid

B. Kirjuta välja sõnad, milles on kaksiktäishäälik (17 sõna).

.....

.....

.....

C. Kirjuta välja sõna, milles on rohkem kui üks kaksiktäishäälik.

.....

D. Kirjuta välja sõnad, kus ühendi järel on täishäälik (9 sõna).

.....

.....

SKEEM 1. Täishäälikuühend ja sellele järgnev suluta kaashäälik

Värvi skeemid.

Skeem 1 A • • ○ ○ ○ Laine	Skeem 1 B • / ○ ○ ○ lained

29. Loe sõnaühendid.

karvased koerad

nõelub kinni

laulavad kooris

kuivatavad pesu

karvast koera

nõelasid valusasti

laulis kontserdil

kuivasid nõõril

PANE TÄHELE!

Esimese tulba sõnades on **mõlemad häälikud lühikesed**

(koerad – o lühike, e lühike).

Teise tulba sõnades on **esimene (1.) häälik lühike,**

aga **teine (2.) häälik ülipikk.** (koera)

Täishäälikuühendis kirjutatakse iga häälik **ühekordse tähega**

(koerus, ausus).

30. A. Loe sõnaühendid, märgi kaksiktäishäälikud kaarega.

kirjutasid lauludele sõnad, läksid auru-sauna,
kaevasid maad, tuisuste päevadega, sõelused liiva,
tegid heinamaal heina, laenasid kolmapäevani,
painutavad traati

B. Rühmita kaksiktäishäälikuga sõnad skeemide alla.

Skeem 1 A	Skeem 1 B

Kontrolli, kas tulpades on võrdselt sõnu. Kummas tulpas on vähem sõnu?

C. Lisa tulpadesse sobivaid sõnu lugemispalast.

31. A. Loe laused. Kirjuta harjutus vihikusse.

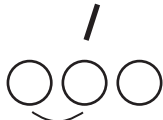
1. Juulikuus t/oim/us Tallinnas l/aul/upidu.
2. R/ain/er tahtis ka l/aul/ukooriga p/eol/e minna.
3. Kogu aasta õppis ta kooril/aul/e.
4. Juuliku hommikul t/õus/id kõik l/aul/u-p/eol/ised oma kodudes varakult üles.
5. K/aev/urist isa viis p/ois/i ja tema /õe/ Karum/äel/e.
6. S/eal/ s/eis/id ja ootasid nende r/eis/i-kaaslased.
7. Varsti tuli buss ja r/eis/ Tallinna v/õis/ alata.

B. Märki kaksiktäishäälikud kaarega.

C. Jooni sõnad, milles kaksiktäishääliku teine häälik on ülipikk. Kontrolli õigekirja.

SKEEM 2. Täishäälikuühend ja sellele järgnev lühike sulghäälik

Värvi skeemid.

Skeem 2 A	Skeem 2 B
laidab	kaebab

32. A. Loe sõnaühendid, märki kaksiktäishäälikud kaarega.

v/aip/us hommikuks, p/auk/utab uksi, v/aik/used männioksad, istutavad /aet/adesse, mängib n/äit/endis, l/eit/is lahenduse, pr/aek/une olukord, s/õit/avad k/auk/ele, h/aik/utab igavusest

- B. Häälda lüingaga sõnu võrdlevalt kahe skeemi alusel. Rühmita kaksiktäishäälikuga sõnad skeemide alla.**

Skeem 2 A	Skeem 2 B

Kontrolli, kas tulpades on võrdselt sõnu.

- C. Lisa tulpadesse sobivaid sõnu lugemispalast.**

- D. Selgita, mis vigu võid teha skeemi 2 B järgi kirjutades.**

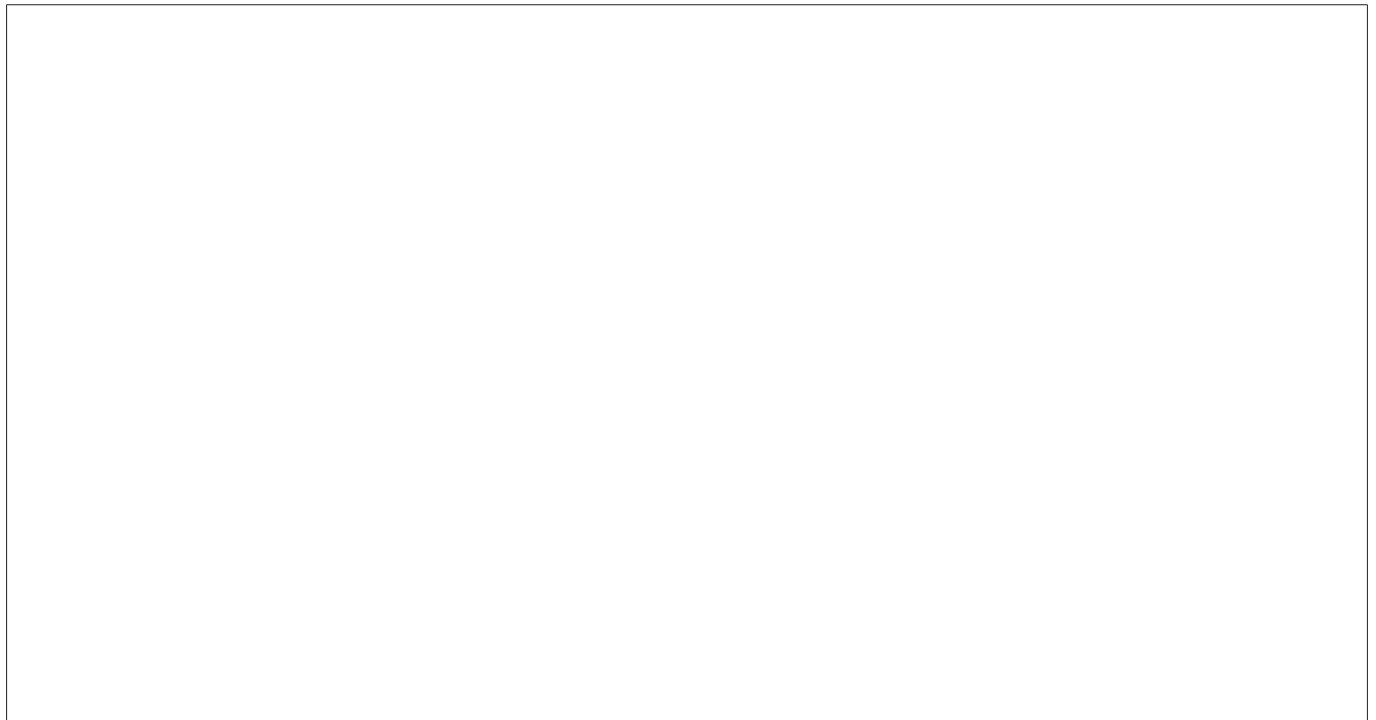
33. Tee kokkuvõte. Täida lüngad.

1. Skeemi 2 B alusel hääldan kaksiktäishäälikutest teist häälikut ülipikalt.
2. Ülipikalt hääldatud kaksiktäishäälikule järgneb sulghäälik.

3. Täishäälikuühendis kirjutatakse tähed kordselt, sellele järgneva lühikese sulghääliku tähega.

34. A. Joonista pilt, kirjuta nimed.

1. Joonista pildile kaks objekti: maja ja katlamaja.
Majal on kolm korrust, lame katus, rõdud.
Katlamajal on majast kõrgem korsten.
2. Maja katusel on /Aik/ar, maja teise korruse rõdul on M/ait/o, katlamaja korstna otsas on toonekurg.

B. Loe laused, täida lüngad pildi põhjal.

1. K/õik/e lähemale n/äep/
2. K/õik/e k/auk/emale n/äep/
3. Toonekurg n/äep/ k/auk/emale kui

4. /Aik/ar on madalamal kui
 Ta ei näe ka nii k/auk/ele kui
 /Aik/ar n/äeb/ aga k/auk/emale kui
5. M/ait/o p/eit/ab ennast pr/aek/u rõdul.
 Kes n/äep/ M/ait/ost v/eit/i k/auk/emale?
6. Kes võib näha, et k/auk/el merel s/õit/avad l aevad?
7. Kes v/õip/ näha naabermajade /aet/adesse?

C. Kirjuta kõik laused õigesti vihikusse.

D. Vasta küsimustele kirjalikult täislausega.

SKEEM 3. Täishäälikuühend ja sellele järgnev pikk või ülipikk sulghäälik

Värvi skeemid.

Skeem 3 A	Skeem 3 B
auto	lõikab

35. A. Häälda õigesti sõnu.

Skeem 3 B: äike, peitel, vaipadel, väike, sõitis, paitavad, tõukasid, kõikusid, taipasid, haukusid

Skeem 3 A: auto, Kaupo, Pauka, Vaike, Eike

B. Eralda sõnades veaohklik koht püstkriipsudega.

C. Märki täishäälikuühend kaarega.

D. Märki veaohklikus kohas sulghääliku pikkus.

Näiteks: v/äik/e /aut/o

36. Tee kokkuvõte. Täida lüngad.

1. **Skeem 3 B** – ülipikalt hääldatud kaksiktäishäälikule järgneb sulghäälik.
2. Täishäälikuühendis kirjutatakse tähedkordselt, sellele järgneva ülipika sulghääliku-kordse tähega.
3. **Skeem 3 A** – pikalt hääldatud kaksiktäishäälikule (mõlemad häälikud on) järgneb sulghäälik.
4. Täishäälikuühendis kirjutatakse tähed-kordselt, sellele järgneva pika sulghääliku-kordse tähega.

37. A. Loe sõnaühendid, kirjuta õigesti.

pakane p/auk/us, t/oit/is tibused, V/aik/e kostüüm,
l/õik/asid juukseid, /aut/o mürin, tõi n/äit/eid, P/auk/a h/auk/us,
palusime v/aik/ust, tähistasid v/õit/usid, hirmutav /äik/ese-pilv
läheneb, h/õik/asid midagi, s/õit/is K/aup/ole külla

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Jooni skeemi 3 A sõnad (4 sõna).

38. Selgita, mis vigu võid teha skeemi 3 B järgi kirjutades.

39. A. Loe sõnaühendid.

B. Kirjuta lüngaga sõnad kõikide skeemide alusel.

	Skeem 2 A	Skeem 2 B	Skeem 3 B
h/eit/is pikali	heidis	heidis	<u>heitis</u>
h/oit/uvad eemale			
/auk/usti-kuu lõpp			
kriiksuv l/aut/a-uks			

toovad n/äit/eid			
k/äit/usid viisakalt			
hüppasid k/auk/ust			
k/öit/is kinni			
l/aik/ulised püksid			
h/eit/avad pikali			
k/aep/avad valu			
tassisid l/aut/u			

C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

D. Leia ja jooni igas reas sõnaühenditesse sobivad sõnad.

E. Kontrolli: kõikides tulpades peab olema joonitud sõnu võrdset.

40. Kirjuta õigesti.

- Enne kirjutamist**
- 1) loe lause,
 - 2) muuda lüngaga sõnu võrdlevalt skeemide alusel,
 - 3) vali õige skeem,
 - 4) kirjuta sõna ette skeemi number (2 A, 2 B, 3 B).

1. Homseks hoia l/eip/a, mitte tööd.

.....

2. Nälg n/äit/ab, oht õpetab.

.....

3. Ka kaval rebane satub ükskord r/aut/u.

4. K/uit/as külvad, nõnda l/õik/ad.

5. Ühenduses p/eit/ub j/õut/.

6. Töö ei t/eot/a kedagi, laiskust l/ait/ab iga
 mees.

7. Mida ei saa j/õuk/a, seda saab n/õuk/a.

8. /Õik/us k/äip/ teed mööda, vale aia ääri
 mööda.

41. A. Loe laused. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

1. Puu-r/ait/ur palus p/uit/, et need lubaksid talle v/äik/ese kirvevarre. 2. Puud ei v/aev/unud pikemalt arutamagi, v/ait/ lubasid seda. 3. Tamm tahtis p/uit/ h/oit/a. 4. Ta t/eat/is, mida mees kirvega v/õip/ teha. 5. Tamm t/eat/as ohust, aga teda ei v/õet/ud kuulda. 6. P/eak/i saabus mees ja hakkas täie j/õuk/a p/uit/ raiuma. 7. Alles nüüd s/ait/ t/eis/ed puud aru, et tammel oli /õik/us.

B. Jooni skeemi 2 B sõnad rohelisega,
skeemi 3 B sõnad pruuniga,
skeemi 1 B sõnad sinisega.

Loe kokku: pruune jooni on; siniseid jooni on; rohelisi jooni on

C. Võrdle oma andmeid naabriga. Erinevuse korral kontrolli skeemi valikut.

42. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

1. K/auk/es minevikus elasid inimesed püst-k/ot/ades. 2. N/et/ kaitsesid vihma, h/al/a ja p/ak/ase eest. 3. Püstk/ot/a tehti v/ät/idega kokku-s/eot/ud l/at/idest. 4. Suvel k/aet/i l/at/id kasetohu või kuuse-k/or/ega. 5. Talvel pandi p/eal/e l/om/a-nahad ja m/ät/ad. 6. Koja keskele l/aot/i kividest tulease. 7. S/eal/ tehti t/oit/u. 8. S/ein/a /är/es asusid m/ak/amis-ase-med, mille p/eal/e l/aot/ati l/om/a-nahad. 9. Metsl/om/ade järel l/ik/usid inimesed s/ak/eli k/auk/ele. 10. Sel juhul v/õet/i püstkoda lahti ja pandi uues kohas k/ok/u.

B. Kontrolliks rühmita lümgaga sõnad kirjutamise järjekorras tabelite järgi.

Tabel 1 – täishäälik + suluta kaashäälik:

.....

Tabel 2 – täishäälik + sulghäälik:

.....

.....

.....

Tabel 3 – täishäälikuühendiga sõnad:

.....

.....

.....

C. Jooni väljakirjutatud sõnadest:

- 1) **tabel 1** – pika suluta kaashäälikuga sõna;
- 2) **tabel 2** – ülipika täishääliku ja sellele järgneva ülipika sulghäälikuga sõnad (skeem 5);
Kas kirjutasid need sõnad ühekordse tugeva tähega?
- 3) **tabel 3** – ülipikale kaksiktäishäälikule järgneb lühike sulghäälik (skeem 2B). *Kas kirjutasid sulghääliku nõrga tähega?*

TABEL 4. Täishäälik ja kaashäälikuühend veaohtlikus kohas

43. A. Loe sõnad. Märki kaashäälikuühendid kaarega.

tormasid metsa, pilves ilmadega, kutsus Pärnusse,
vaprad matkajad, endised õpilased, töötab kaptenina,
kergesti avanev, pildusid välja, parvetavad jõel,
hõbedased kandikud

B. Rühmita kaashäälikuühendiga sõnad.

Sinine + sinine:
..... (6 sõna)

Sinine + roheline:
..... (4 sõna)

Roheline + sinine: (3 sõna)

Roheline + roheline: (2 sõna)

C. Kirjuta välja sõnad, milles ei ole kaashäälikuühendit (5 sõna).

.....

PANE TÄHELE!

Kaashäälikuühendi moodustavad kaks või enam kõrvuti asetsevat kaashäälikut.

aknad, traksid, korsten, korstnad, traktorist, leitnant

SKEEM 1. Täishäälik ja sellele järgnev suluta kaashäälikute ühend

Värvi skeemid.

Skeem 1 A	Skeem 1 B
s/ilm/ad	v/alv/ur

44. A. Loe sõnaühendid.

pilvine taevas

pilves taevas

tolmune tee

tee tolmas

karvane koer

ajab karva

B. Eralda veaotlikud häälikud.

C. Märki kaashäälikuühendid kaarega.

D. Märki veaotlike häälikute pikkused (· lühike, \smile pikk, / ülipikk).

PANE TÄHELE!

Kaashäälikuühendis kirjutame tavaliselt **iga tähe ühekordselt**.

45. A. Loe sõnaühendid. Jooni lüngaga sõnad, mille kaashäälikuühendis on ülipikk häälik.

tugev k/õrv/a-valu, s/ilm/a-piir kaugeneb, katsus s/õrm/edega,

k/õrv/ade peale, asetask p/õlv/edele, pikka k/asv/u,

kullast s/õrm/used, h/irm/utab loomi, k/arj/usid v/alj/usti, on p/õlv/ili,

k/asv/avad kiiresti, h/irm/us koletis, k/asv/asid pikaks

B. Kirjuta joonitud sõnadega sõnaühendid õigesti.

.....

.....

.....

.....

C. Kirjuta lauseid õpetaja etteütlemise järgi.

.....

.....

.....

SKEEM 2. Täishäälik ja sellele järgnev kaashäälikute ühend (suluta kaashäälik + sulghäälik)

Värvi skeemid.

Skeem 2 A (1.)	Skeem 2 A (2.)	Skeem 2 B (1.)	Skeem 2 B (2.)
k/urg/id	v/ard/ad	k/oht/as	k/ort/er

46. A. Loe sõnad, häälda õigesti.

Skeem 2 A
(1.)

kargud, võrgud, lambid, kelgud, poldid, märgid, palderjan, põngerjad, mardikas;

pilgutab, valgustab, klimberdab, pingutab, kelgutab, tembutab, välgutab, silbitab

Skeem 2 A
(2.)

Valdur, Heldur, Kuldar, vargad, vargus, lambad, kringel, lendurid, kangad, kindad, kombed, varbad;

kordasid, pildusid, vandusid, pelgasid, lendasid, mängisid, rändasid, tõmbasid, embasid

Skeem 2 B

(1.)

hästi, tasku, Ester, Kaspar;

juhtum, kohtusid, vihkasid, lahkusid, lõhkesid, vahtisid, pühkisid, astusid, lustisid

Skeem 2 B

(2.)

mantel, korter, kartul, tempel, kontor, sirkel, tanker, korter, Artur, Valter, Markel;

pilkasid, tilkusid, torkasid, kinkisid, tõlkisid, pörkasid, parkisid

B. Eralda veaotlikud häälikud.

C. Märgi kaashäälikuühendid kaarega.

D. Märgi veaotlike häälikute pikkused (· lühike, ~ pikk, / ülipikk).

47. Tee kokkuvõtte. Täida lüngad.

1. Lühikese sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis (*põngerjas*)

..... tähega.

2. Ülipika sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis (*kontor*)

.....-kordse tähega .

3. H kõrval kirjutatakse **alati K, P, T**.

48. Moodusta sõnapaare harjutuse 46 sõnadega.

silma	kõigest väest
kartsid ehk	soojale maale
kokku	maja taha
teadmisi	valetamist

49. Loe liitsõnad ja sõnaühendid.

A. Muuda sõnu skeemide alusel. Rühmita.

post-m/ark/id, rosina-kr/ink/el, k/erk/ed üles/ant/ed, k/õrk/ele
 taevasse, v/ent/ade k/ark/ud, l/ent/asid kaugele, astusid k/ant/adele,
 äike v/älk/utab, v/olt/ib k/art/inaid, l/amp/id kustusid

Skeem 2 A (1.)	Skeem 2 A (2.)

B. Võrdle rühmitust naabriga.

Erinevuse korral kontrolli võrdleva häälduse abil.

C. Jälgi õigekirja.

1. ja 2. tulba sõnades kirjutatakse sulghäälik tähega.
Kas sul on nii?

D. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

50. Loe sõnaühendid.

A. Muuda sõnu skeemide alusel. Rühmita.

t/ork/acid maasse, k/ink/isid sõbrale, õmbles ta/sk/ut,
keeruline j/uht/um, r/ask/e kott, vana k/ast/anipuu, k/ärp/isid õunapuid,
hakkas t/ilk/uma, m/ärk/asime helikopterit, v/olt/isid kokku,
laulsime /üht/e laulu, k/oht/usid kevadel

Skeem 2 B (1.)	Skeem 2 B (2.)

Kontrolli: mõlemas tulbas on sõnu võrdselt.

B. Jälgi õigekirja.

1. ja 2. tulba sõnades kirjutatakse sulghäälik tähega.
Kas sul on nii?

C. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

51. A. Loe laused. Kirjuta lünga kohale skeemi number (2 A, 2 B).

1. L.....a-talled /amp/ sõid koos emaga karja-maal r.....u /oht/.
2. Äkki tulid lepikest välja h.....id /unt/.
3. Nad hakkasid l.....a-karja /amb/ pooleuma /ast/.
4. Ema-armastusis /ant/ vanale l.....ale /amp/ tohutu j.....use /ulk/.
5. Ta k.....is /önt/ karja h.....ast /ulk/ h.....idele /unt/ v.....u /ast/.
6. H.....id /unt/ k.....usid /ohk/ ja s.....asid /ilk/ metsa.
7. Vanasõna ütleb: „J.....e /ulk/ pea toidab, /ark/ naha annab.“

B. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

C. Jooni harjutuses sinisega skeemi 2 A (2.) sõnad.

Kontrolli kaashäälikuühendi õigekirja:

kas sul on ühekordne suluta kaashäälik ja G, B või D?

D. Jooni harjutuses rohelisega skeemi 2 B (2.) sõnad rohelisega.

Kontrolli kaashäälikuühendi õigekirja.

Kaashäälikuühendis kirjutatakse kõik tähed ühekordselt.

52. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

Lindude söögimaja

1. Sa vajad k/aht/e vineer-pl/at/ikest.
2. Ühest pl/at/ist s/ab/s/ök/i-maja põrand.
3. Teisest s/ap/ k/at/us.
4. N/ent/e ühendamiseks läheb vaja puu-p/ulk/asid.
5. P/ulk/ad h/ak/avad katust toetama.
6. T/ak/umised p/ulk/ad võiksid olla lühemad.
7. Nii jääb katus v/eit/i v/ilt/u.
8. Põranda k/ülk/e k/in/ita /üm/argune puu-p/ulk/.
9. S/el/el saavad l/in/ud istuda.
10. Maja t/ak/a-küljele k/in/ita ka üks vineeritükk.
11. See /an/ab l/int/udele t/ul/e eest kaitset.
12. L/öp/uks tuleb maja värviga üle v/ärv/ida.
13. N/üt/ v/õit/t/iv/ulised külalised s/öm/a kutsuda.

B. Kirjuta välja lüngaga sõnad tabelite kaupa.

Tabel 1 – täishääliku ja suluta kaashäälikuga sõnad:

.....
..... (9 sõna)

Tabel 2 – ülipika täishääliku ja sellele järgneva sulghäälikuga sõnad:

.....
.....
..... (11 sõna)

Tabel 3 – kaksiktäishäälikuga sõnad:

..... (2 sõna)

Tabel 4 – kaashäälikuühendiga sõnad:

.....
.....
..... (10 sõna)

Kontrolli õigekirja skeemide alusel võrdlevalt hääldades.

SKEEM 3. Täishäälik ja sellele järgnev kaashäälikute ühend (sulghäälik + suluta kaashäälik)

Värvi skeemid.

Skeem 3 A	Skeem 3 B
s/õbr/ad	s/õpr/us

53. A. Loe sõnad.

Skeem 3 A

kobras, tüdruk, madrus, padrik, vabrik, sidrun, sõbrad, põdrad, sebrad, mügrid

Skeem 3 B

tütred, litrid, koprad, sõprus, nukrus, suplus, ütlus, tutvus

B. Eralda veahtlikud häälikud.

C. Märgi kaashäälikuühendid kaarega.

D. Märgi veahtlike häälikute pikkused (• lühike, ~ pikk, / ülipikk).

54. Tee kokkuvõte. Täida lüngad.

1. Lühikese sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis (*kadri*päev)
..... tähega.
2. Ülipika sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis (*sõ*prus)
.....-kordse tähega.

55. Loe sõnaühendid.

A. Muuda sõnu skeemide alusel. Rühmita lüngaga sõnad.

nägime k/opr/ast, imetles p/õtr/a-sarvi, v/etr/uv voodi, k/opr/a teekond,
v/etr/u-vanker, õpetaja t/ütr/ed, kündis /atr/aga, p/utr/u-helbed,
armastab manna-p/utr/u, ülemeelikud t/ütr/ukud, karastav s/upl/us,
n/ukr/ad silmad

Skeem 3 A	Skeem 3 B

B. Kontrolli, kas

1. tulba sõnades on kaashäälikuühendis *G, B, D*?
2. tulba sõnades on kaashäälikuühendis *K, P, T*?

C. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

56. A. Loe laused.

Kirjuta lüngaga sõnade ette skeemi number (3 A, 3 B).

B. Kirjuta lüngaga sõnad skeemile vastavalt.

1. Päikesekiir tungis puude /atv/ade vahelt p/atr/ikusse.

.....

2. Meie klassis on m/itm/eid t/upl/isid poisse ja
..... t/ütr/ukuid.

.....

3. M/atr/ust autasustati v/apr/use eest ordeniga.

.....

4. Taat kündis /atr/aga, memm k/etr/as vokiga.

.....

5. Maidu /ütl/us tegi õpetaja n/ukr/aks.

.....

C. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

D. Jooni skeemi 3 B sõnad. Kontrolli kaashäälikuühendi õigekirja.

57. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

Noppeid ajalehest

1. K/alt/a tänava /alk/usest leiti k/imp/ v/õtmeid/.
2. Kesklinnas /ant/akse k/ort/er m/itm/eks aastaks üürile.
3. Tänavan-n/urk/ale paigaldatakse v/alk/ustust.
4. Keegi on p/ark/inud oma sõiduki p/ark/i-teele.
5. V/ark/ad tegutsesid – on ära viidud kast s/itr/uneid.
6. Keegi soovib müüa k/art/inaid ja laia m/atr/atsit.

B. Rühmita lüngaga sõnad skeemide järgi.

Skeem 2 A (1.)	Skeem 2 A (2.)	Skeem 2 B	Skeem 3 A	Skeem 3 B
		kimp		

C. Kontrolli: 2 A (1.) – sõna, 2 A (2.) – sõna,
2 B – sõna; 3 A – sõna, 3 B – sõna.

D. Täienda tulpi sõnadega lugemispalast.

58. Loe sõnaühendid. Jooni õige.

1. nägin kopprast, nägin kobrast, nägin koprast
2. kõpplab kaalikaid, kõblab kaalikaid, kõplab kaalikaid
3. ruuduline kangas, ruuduline kannkas, ruuduline kankas;
4. supplesid meres, suplesid meres, sublesid meres
5. maitsvad kringlid, maitsvad krinklid, maitsvad kringlid
6. karttis pimedust, kartis pimedust, kardis pimedust

59. A. Loe sõnaühendid. Jooni veaga sõnad.

tütre unistus, pakivad karppidesse, parv varrblasi, lõhnav kringel, väike kinkitus, pildusid laiali, pilkud kohdusid, kandilised kujundid, põdrade jäljed, jämedad palkid, töötab konttoris, kalastus-tarbed, sambla sees, sirked õmblused

B. Mitu kaashäälikuühendiga sõna on õigesti kirjutatud?

C. Kirjuta veaga sõnaühendid õigesti.

Märgi kaashäälikuühendid, kontrolli õigekirja.

.....

.....

.....

.....

.....

60. Loe laused. Kirjuta õigesti.

A. 1. K/opr/astel on t/uk/evad h/amp/ad. 2. Nad närivad p/ut/e tüved l/äp/i. 3. Sel moel l/ank/etavad nad p/uit/ ja ehitavad n/ent/est t/am/id. 4. T/am/i t/ak/a k/erk/ib veetase k/õrk/ele. 5. K/õrk/e veetase kaitseb n/ent/e pesa s/is/epäasu. 6. Nii ei satu teised l/om/ad k/opr/aid k/op/astes tülitama.

B. 1. H/unt/id liiguvad alati suurte k/arj/adena. 2. /lk/al h/unt/i-karjal on oma maa-ala, kus p/et/akse j/aht/i. 3. H/unt/id uluvad s/el/eks, et oma piirkond ära m/ärk/ida. 4. Kui h/unt/ k/ul/eb vöörast /ulk/u, l/ahk/ub ta sellest kohast. 5. Muide, meie k/ot/u-koerad pärinevad h/unt/idest. 6. Eriti sarnased on h/unt/idele l/amp/a-koerad.

SKEEM 4. Täishäälik ja sellele järgnev kaashäälikute ühend (sulghäälik + sulghäälik)

Värvi skeemid.

Skeem 4 A	Skeem 4 B
k/otk/as	k/otk/ad

Kui kaashäälikuühendis on kõrvuti sulghäälikud, kirjutatakse ühekordsed tugevad tähed.

61. Loe sõnad. Märki sulghäälikutest koosnevad kaashäälikuühendid kaarega.

kotkas – kotkad, hetked – hetki, retked – retki, katkend – katkes, kitkub – kitkus, kaktus, kapten, kopter, traktor, Neptun

62. A. Loe laused. Kirjuta õigesti.

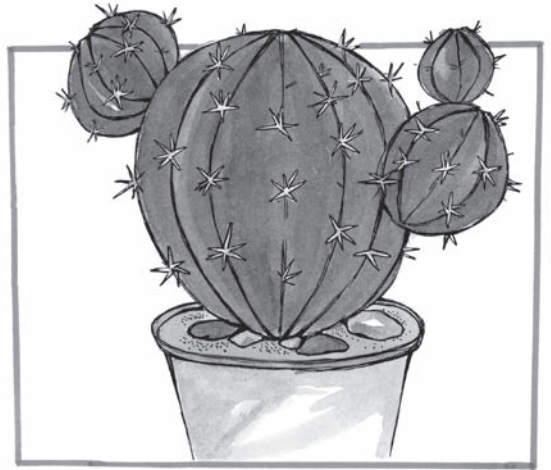
1. Kaspar ja Mihkel l/äks/id m/atk/ama. 2. M/atk/a-rada /alk/as l/en/u-jaama juurest. 3. Seal n/äk/id nad seismas k/opt/erit. 4. R/etk/e jooksul k/oht/asid nad mitut tr/akt/orit. 5. Ühe poisi isa on tr/akt/orist, aga teise onu on k/apt/en laevas. 6. Poisid jõudsid metsa-s/erv/a. 7. Seal m/ärk/asid nad suurt l/int/u l/ent/amas. 8. Kaspar /arv/as, et see on k/otk/as. 9. Mihkel m/uik/as ja teatas, et see on kanak/ul/. 10. Metsa /är/es oli v/at/e-torn ja k/õrk/e kivi. 11. Matka jooksul oli veel m/itm/eid huvitavaid h/etk/i. 12. /Õht/uks jõudsid r/änt/ajad koju. 13. Poisid l/up/asid oma s/õpr/adele, et panevad teekonna leppe-m/ärk/idega kirja.

B. Jooni sõnad, milles kaashäälikuühend koosneb sulghäälikutest. (..... sõna)

63. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse või tahvlile.

Miks on k/akt/used /ok/alised?

1. /Ok/ad on k/akt/ustel vajalikud, et ellu j/ät/a. 2. K/akt/used vajavad eluks vett. 3. Nad kasvavad l/ot/uses s/el/istes p/aik/ades, kus vett on n/ap/ilt. 4. Kui sajab v/ihm/a, t/õmp/avad k/akt/used /ent/asse v/et/elikku. 5. Janused l/om/ad t/eav/ad, et k/akt/ustes l/eit/ub vett. 6. Teravad /ok/ad ei lase l/om/adel taimi ära süüa.

Kas kassid t/ov/ad /õn/etust?

1. Vanasti k/art/eti k/as/e. 2. Inimesed /arv/asid, et k/as/id on k/urj/ad v/aim/ud. 3. K/õik/e enam k/art/eti musti k/as/e. 4. Kui must kass jookseb üle tee, siis arvati j/uht/uvat m/it/agi h/alp/a. 5. Vanasti /usk/usid inimesed s/et/a tõepoolest. 6. Sel p/õhj/usel k/as/e kiusati ja h/irm/utati. 7. N/üt/ on aga /arv/amused m/ut/unud. 8. K/as/idest on s/an/ud inimeste l/em/ik-loomad.

K/uit/as toorest muna koorida?

1. Muna k/or/imiseks vajad sa p/eal/e muna veel /ät/ikat ja kl/as/i. 2. K/al/a /ät/ikas kl/as/i ja aseta s/el/esse t/or/es muna.

3. P/ar/i päeva pärast on munal koor

k/at/unud. 4. Muna /ümp/er on j/än/ud ainult õhuke nahake.

5. T/ek/emist pole m/ink/i võlu-v/äek/a. 6. Koore k/at/umises on s/üt/i /ät/ikas.

B. Loe enda kirjutatud tekstides kõik sõnad nii nagu kirjutasid.

Kas leidsid mõne vea?

Põhjenda, millest võis iga viga tekkida.

C. Kokkuvõtteks vasta küsimustele.

1. Mitmekordse tähega kirjutad pika täishääliku, pika suluta kaashääliku, pika sulghääliku?
2. Mitmekordse tähega kirjutad ülipika kaashääliku täishäälikute vahel või sõna lõpus?
3. Mitmekordse tähega kirjutad ülipika sulghääliku ülipika täishääliku järel?
4. Mitmekordse tähega kirjutad ülipika kaashääliku kaashäälikuühendis?
5. Mitmekordse tähega kirjutad ülipika täishääliku häälikuühendis?

TABEL 1

Täishäälik ja suluta kaashäälik veahtlikus kohas

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4	Skeem 5
kasik	<u>ka</u> asik	kaasik	ka <u>ss</u> ik	ka <u>ss</u> ik

TABEL 2

Täishäälik ja sulghäälik veahtlikus kohas

Skeem 1	Skeem 2	Skeem 3	Skeem 4 A	Skeem 4 B	Skeem 5
sabad	säpad	sappad	saabad	saabad	saapad

TABEL 3

Kaksiktäishäälik ja kaashäälik veahtlikus kohas

Skeem 1 A	Skeem 1 B	Skeem 2 A	Skeem 2 B
Laine	lained	laidab	kaebab

Skeem 3 A	Skeem 3 B
auto	lõikab

TABEL 4

Täishäälik ja kaashäälikuühend veahtlikus kohas

Skeem 1 A	Skeem 1 B
s/ilm/ad	v/alv/ur

Skeem 2 A (1.)	Skeem 2 A (2.)	Skeem 2 B (1.)	Skeem 2 B (2.)
k/urg/id	v/ard/ad	k/oht/as	k/ort/er

Skeem 3 A	Skeem 3 B	Skeem 4 A	Skeem 4 B
s/öbr/ad	s/öpr/us	k/otk/as	k/otk/ad

SISUKORD

Häälikud ja tähed	3
Tähestik	12
Võõrsõnad	17
Veaohtlikud häälikud	26
Veaohtlike häälikute õigekiri	32
Tabel 1. Täishäälik ja suluta kaashäälik veaohtlikus kohas . .	33
Ülipikk täishäälik ühesilbilise sõna lõpus	39
Ülipikk suluta kaashäälik ühesilbilise sõna lõpus	40
Tabel 2. Täishäälik ja sulghäälik veaohtlikus kohas	42
Tabel 3. Kaksiktäishäälik ja kaashäälik veaohtlikus kohas . . .	56
Tabel 4. Täishäälik ja kaashäälikuühend veaohtlikus kohas . .	68

ISBN 978-9949-524-84-6

9 789949 524846

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine